ro vsa našteta vprašanja v Hreščakovem članku »V bistrenje pojmov« iz enostavnega razloga, ker raznih teh vprašanj ne bomo reševali slovenski učitelji, niti slovenski socialni demokrati — pa tudi ne celokupni slovenski narod. Rešitev socialnega vprašanja, **vkolikor se bo dalo to rešiti**, pojde preko nas. Mi slovenski učitelji, ki smo izšli iz naroda, poznamo njegove potrebe in zahteve, preferiramo predvsem rešitev narodnih in gospodarskih vprašanj. Mi hočemo, da naj naš narod, ki avtohtonno biva po Primorskem, Kranjskem, Štajerskem iz Koroškem, živi in da se njegova narodna individualnost utrdi. Ko bo naš narodni obstoj zasiguran, pridejo na vrsto druga vprašanja, ki so v tesni zvezi z narodno blaginjo. Naš program nam narekujejo razmere, v katerih živimo. Oprti sami nase, se moramo boriti na vseh frontah za narodne in gospodarske zahteve, ki njih rešitev omogoča naš narodni obstanek. Kot tvoreč del države reklamujemo od nje pravic, ki so nam skopo odmerjene. Ta zapostavljenost, prikrajšanost na pravicah rodi v nas opravičene zahteve po izravnavi pravic napram dolžnostim, ki nam jih država nalaga in ki jih moramo striktno izpolnovati. V dosego zahtev treba dela. Potegovati se za jezikovne pravice, za uveljavljenje našega jezika v šolah, cerkvah, uradih in drugih institucijah se pravi: pristati na narodnem programu. V okvir narodnostnih vprašanj spada nebroj zahtev po priznanju in uveljavljenju našega jezika v vseh deželah, kjer žive Slovenci. Ustanovitev slovenskih meščanskih, ljudskih šol, raznih strokovnih srednjih šol, ustanovitev slovenskega vseučilišča; nadalje uveljavljenje našega jezika v vseh deželnih in državnih uradih, poštah, železnicah, ki teko po slovenskih deželah; zahteva po nastavljanju slovenskih uslužbencev, uuradnikov, učiteljev, profesorjev v deželah, ki tvorijo naš narodni kataster; zahteva po združenju vseh Slovencev v eno narodno celoto z narodno avtonomijo v okvirju naše države; poznavanje in ožji stik z vsemi slovanskimi plemeni v kulturnem in gospodarskem oziru. Učitelj bodi prepojen z najširšim demokratizmom, ki naj ga vsekdar in povsod spremlja.

To je obkratkem naš program, ki bi za njega uresničenje moral vsak slovenski učitelj in vsaka slovenska učiteljica delovati, ker je to dolžan narodu in samemu sebi, saj je tako delovanje tesno združeno z našim poklicem.

Vsaka polemika in prerekanje v tem oziru s stališča tovariša Hreščaka bi bila brezplodna, zato na vsa morebitna njegova izvajanja ne bom odgovarjal. Že uvodoma sem pribil, da pošiljam te vrstice v svet zaradi stvari in nas v svet.

Jos. Rakovšček.

Drugi „Počitniški tečaj“ Slovenske Šol. Matice v Ljubljani.

Ker je prvi »Počitniški tečaj« Slov. Šol. Matice izredno lepo uspel, namerava omenjeno društvo ob velikih počitnicah 1913/14. leta poizkusiti z drugim takim tečajem v Ljubljani. Poleg strogo znanstvenih predavanj se bodo vršila tudi posebna predavanja o metodiki važnejših predmetov ljudskošolskega pouka. Ta predavanja nameravajo seznaniti poslušalce vobče z aktualnimi vprašanji na polju metodike dotičnega predmeta in osobito mladim učiteljem in učiteljicam pokazati pot, kako se naj pripravljajo na izpit učne usposobljenosti in jih seznaniti z dotično literaturo.

Znanstvenim predavanjem so priglašeni ti-le predmeti:

1. Ravnatelj V. Bežek: Nekatera poglavja iz dušeslovja in vzgojeslovja zlasti o čuvstvih, volji, o vzgoji z biološkega in genetskega stališča (6 ur).

2. Prof. dr. P. Grošelj: a) Spektralna analiza; b) energija in njena senca eutropija; c) fizikalno-kemiški temelji fotografije; č) kozmologijo; d) zlet na luno; e) velikani v preteklosti lune (6 ur).

3. Prof. dr. Fr. Ilešič: a) Pravljice in pripovedke; internacionalni motivi in zgodovinska fakta v njih. (Pojasnjeno na zgledu: Zidanje Skadra grada na pesmih o kraljeviču Marku in kralju Matjažu); b) Balada in romanca. Iz njih zgodovine; c) iz zgodovine romana; č) v čem je poetičnost jezika; d) težave vsake razvrstitve umetnosti v oddelke; e) subjektivna in objektivna kritika. Ideja in tendenca (6 ur).

4. Prof. L. Lavtar: Temeljni nauki o goniometriji in trigonometriji (6 ur).

5. Prof. dr. K. Ozvald: Najvažnejši izsledki eksperimentalne pedagogike (6 ur).

6. Prof. M. Pirc: Izbrana poglavja iz slovenske zgodovine: a) iz najstarejše dobe; b) turške vojne; c) reformacija na Slovenskem; č) Ilirija oživljena (6 ur).

7. Prof. dr. G. Sajovic: a) rastlinske družbe s posebnim ozirom na domače ozemlje (biološko predavanje s svežimi objekti in s slikami (3 ure); b) nekaj o rastlinskih plodovih in semenih (2 uri); c) kuščarice na Kranjskem in sosednem ozemlju (preparati v alkoholu in skioptične slike (1 ura).

8. Ravnatelj H. Schreiner: O samovladi učencev (Shool-city) in o državljanski vzgoji (6 ur).

9. Prof. F. Seidl: Rastlinstvo naših Alp (s skioptičnimi slikami; 6 ur).

10. Ravnatelj dr. J. Tominšek: a) O disciplini in disciplinarnih sredstvih (3 ure); b) učenje jezika in jezikovni pouk (3 ure).

11. Prof. A. Vales: a) Nove hipoteze o zemeljski notranjščini; b) kako nastajajo in se izpreminjajo rudnine in kamenine; c) kemična analiza nekaterih rudnin (6 ur).

Vodstvo si pridržuje pravico, po potrebi kaj malega izpremeniti na tem vzporedu. Predavanja se začno 31. avgusta in končajo 12. septembra t. l. in se bodo vršila od 7.—11. ure predpoldne. Metodična predavanja bodo od 11.—12. in od 2.—4. ure. Po predavanjih bo vsak dan prilika, da se posetijo pod vodstvom strokovnjakov znanstvene in tehnične naprave (muzej, botanični vrt, elektrarna itd.) v Ljubljani in njeni bližnji okolici. V nedeljo, dne 6. septembra, bo od ugodnem vremenu kak večji poučni zlet. Urnik se objavi pravočasno.

Poslušalci plačajo udeležnine 20 K in imajo pravico poslušati vsa predavanja znanstvenega in praktičnega tečaja, v kolikor jim ne bo morebiti delom zaradi kolizije nemogoče. Poseben odbor se bo trudil, da pridobi udeležencem tečaja kolikor mogoče gmotnih olajšav glede stanovanj — deloma morebiti tudi brezplačnih — skupnega kosila in večerje itd. Kdor reflektira na kake olajšave, ki se bodo o pravem času razglasile, naj naznani svoje želje.

Tečaj se vrši samo tedaj ako se oglasi do Velike nedelje (18. aprila) zadostno število udeležencev. Prijavam, ki se naj pošiljajo podpisanemu, je priložiti udeležnino 20 K, ki se vrne samo v tem slučaju, ako bi tečaja sploh ne bilo. V prijavi naj se navedejo predmeti znanstvenega tečaja; ki jih dotičnik hoče poslušati in ali se želi udeležiti tudi metodičnih predavanj.

H. Schreiner,
c. kr. ravnatelj v Mariboru.

Nekaj odgovorov tovariša iz Goriške.

Vstal je prerok na Goriškem, in zavihtel svetopisemski bič — kaj bič! — novodobni kol je zavihtel v »Naših Zapiskih« in udaril po »brezglavnem (!)« in breznačelnem vodstvu Zaveze.

Ne vem, čemu bi se bolj čudil — ali smeli — lahkomiselni predrznosti mladega vihtilca tega kola, ki obstoja v bombastičnih frazah, ali veliki nevednosti, ki jo kaže s tem, da kar kratkomalo negira vse dosedanje delo Zaveze in udarja po njenih voditeljih.

Da, mladi tovariš iz Goriške — lahko je tolči v mladostnem ognju po glavah, ki so osivele v težkih dneh — v skrbeh za kruh — pa v neprestanem boju za prospeh šole in učiteljstva; težko pa je zadovoljiti take mlade ljudi, kakor ste vi, ki hoče, da bi mu bili predniki v delu preskrbeli do vrha polne jasli, da bi bilo njemu treba le iz njih zajemati.

Prijatelji — in vi hočete, da so to dosegli voditelji tistega stanu, ki ga pred pol stoletja še ni bilo — pa ko je nastal, se niti ganiti ni smel — in se je šele po združitvi v Zavezi osokolil, da je pošiljal svoje proteste in prošnje do samega vladarskega prestola — žal, da zaman.

Da zaman — pa se nam ni čuditi, saj so klicali po odpomoči do danes zaman celo drugi stanovi, ki pa so imeli veljavo že takrat, ko nas še ni bilo!

Tovariš iz Goriške, ki tako persifilirate tovariša Rakovščka, ker vam ni podal v goriški dvorani takoj »akademične razprave« o narodnosti, dajte, dajte — podajte jo vi, pa zamašite vrzel, ki je do danes niso zamašili niti pripadniki tistih stanov, ki bi bili za to vse bolj poklicani.

Klic pa: »Učitelj bodi naroden!« naj se širi od ust do ust v naših vrstah tudi brez akademične razprave — saj narodnosti ne bo povzdignila teoretska razprava — vzdignila jo bodo narodno čuteča srca!

»Zopet fraze!« zakličete gotovo — toda, prijatelj, isto pravico kot jo imate vi, jo imam tudi jaz — saj vaši očitki v »Naših Zapiskih« obstoje iz samih golih fraz, ki pa imajo na sebi še to slabost, da obstoje iz same negacije.

Tovariš iz Goriške! Namesto da kličete: »Okove z naših rok! Pesek iz oči! V naše čaše pristnega vina!« — ter se zaletavate v »nerimano poezijo« Gangla ter hočete, da Vam ta izrevolucionira revolucije žejne duhove — dajte, dajte rajši »akademično« obrazložiti, kako si Vi mislite to izrevolucioniranje, ki bo pomagalo nakrat vsemu učiteljstvu! Naj nakrat opustimo pouk? Naj štrajkamo! Naj navalimo na oblastva? — Povsod bom z Vami, kar nasvetujete, le da nam daje vsaj up na uspeh in da ni hudodelsko!

To revolucioniranje! Ni dolgo tega, da smo morali tovariši iz Kranjske nagovarjati proti tovarišem iz Goriške in Štajerske, Ganglovo »revolucioniranje«, ker so ti odklanjali take članke, ki jih je prinašal »Tovariš« iz Ganglovega peresa, da je branil kranjsko učiteljstvo pred krutimi krivicami, ki so se nam godile in se nam gode. S tistimi članki je hotel Gangl »izrevolucionirati« učiteljske duhove, da ne klonijo glav, temveč jih ponosno dvigajo — združeni v naši Zavezi!

Torej brez fraz — tovariš! Dajte — pošljite »Tovarišu« take spise, ki naj »izrevolucionirajo duhove v plemenitem zmislu za dosego naših zahtev — in vem, da jih bo z vzklikom sprejel, saj je sprejel celo Vaš članek, ki ni bil — milo povedano! — ravno takten napram tovarišu Rakovščeku — in ki je bil skoraj čisto oseben!

Sicer se pa bodo Jelenc, Gangl, Rakovšček že sami zagovarjali, če se jim bo zdelo vredno, da sem se dotaknil, jaz tega, je prišlo nehote, ker sem si moral olajšati dušo, ker je ob krivičnih očitkih tovariša iz Primorske preveč vrelo v meni!

Potisnilo mi je pero v roke nekaj drugega — in to je trditev v »Naših Zapiskih«: »Le značaj more vzgajati značaje!« ... »Vezane so naše roke **in produkti naših vstvarjanj so nebogljevi sužnji s krivo hrbtenico ... s hinavskim nasmehom na ustih, resnične: vreden produkt svojega suženjskega mojstra!«**

Tovariš — vi ste učitelj?! In značajen?...

Vi pač mislite, da je to že višek značaja, ako se zdrznete pavšalno sumničiti ves stan in mu brezobzirno lučati krivične besede v obraz zato — ker Vas je usoda posadila v toplo gnezdo in Vam je prav vseeno, ako izgubite službo že danes, namesto jutri?

Ne tako, tovariš! Dovolite, da imam dvome o posebni višini Vašega značaja!

Povejte mi: Ali ste take sužnje vzgajali Vi, preden ste bili neodvisni? Ali vzgajajo take neznačaje Vaši tovariši iz okolice — morda celo iz vse Goriške? Ali hočete sklepati iz desolatnih kranjskih razmer, da vzgajamo take hinavske sužnje mi?

Tovariš — takih neznačajnežev niste vzgajali Vi in jih ne vzgajajo vrli Vaši tovariši iz Goriške, ker drugače bi ne čital svet toliko o vrlih zavednih Kraševcih, ki so nam drugim Slovencem za zgled — in o katerih mi je toliko lepega vedel povedati mladi moj tovariš iz Goriške! Da pa se dobe tudi med Kraševci suženjski značaji — prav gotovo! Vsaj ga ni naroda, ki bi imel same značaje, in ga ni tako dovršenega pedagoga, da bo znal vzgojiti same značaje!

Mi Kranjci smo v največji bedi in zato v najhujših sponah in vezeh!

In res je mnogo naših tovarišev zaradi bede postalo sužnjev vladajoče stranke — a nikakor ne mislite, da zato že prav gotovo ne bodo vzgajali v šoli značajev! Morda polagajo v mlada srca še s tem večjo srditostjo seme odpora, ki pa vzklije šele v bodoči dobi!

Prijatelj, takih sužnjev — sužnjev s krivo hrbtenico in hinavskim pogledom, ki bi vzgajali zopet sebi enak produkt — pa tudi v Slomškariji ni preveč!

In ko bi bili vsi! Vse eno še nimate pravice lučati nam vsem v lice predrznega očitka... zakaj nad polovico kranjskega učiteljstva je še vedno, ki ni uklonilo svojega tilnika, ampak ga ponosno dviga vkljub vsem okovom in vezem!

In — prijatelj! V nesreči — v bedi se pokaže šele pravi značaj — ne pri polni skledi!

Res: Materialno neodvisen človek bo lažje značajen! Da, taki ljudje so lahko vsi značajni — **po besedi, ne pa vselej po dejanju!** Materialno odvisen človek lahko pride v položaj, ki ga z neizprosno absolutnostjo sili, da obrne plašč po vetru! Ni prav to, res! — A zadnji sem, ki poberem kamen, pa ga zalučim za takim očetom - trpinom, ki se ni mogel ubraniti solzam — lačnih svojih otrok!

Materialno neodivsen človek je tedaj lahko značajen, k čemur pa pristopi še važnejše dejstvo — da posveti lahko vsa svoja dejanja izobrazbi značajev — in to je več!

In zato pa je bilo in ostane naše geslo: **V boj za materialno neodvisnost — vsi v boj z besedo in peresom!** Pa ne tako, kot tovariš iz Goriške, da pljujemo v lastno skledo — da negiramo vsa naša dela ter dajemo s tem našemu najljutejšemu sovražniku - klerikalizmu orožje v roke, da bije po nas z našimi lastnimi besedami!

Tovariš — klerikalizem je tisti, ki vzgaja »produkte s krivo hrbtenico in s hinavskim nasmehom na ustih« — on je tisti, ki tepta v mladini vse dobro seme, ki smo ga z vnemo zasejali in negovali — on je tisti, ki uničuje naše uspehe!

Tovariš, to je nekaj odgovora — na Vaše razdiranje v naši organizaciji in na Vaše očitke v »Naših Zapiskih«. Ako sem bil tuintam bolj oster, kakor bi bilo prav — tako vzemite »Naše Zapiske« v roke, prečitajte svoje besede in — morda pripoznate, da sem odgovarjal dovolj stvarno.

Končno pa se **moram res čuditi uredniku »Naših Zapiskov«, da sprejme v svoj list, ki naj bi bil znanstven, sestavek, ki je spadal po vsebini in tendenci edinole — na zadnjo stran »Slovenca«!** B.

Slovensko ljud. šolstvo v tržaški okolici l. 1912—13.

I. Uradni štatistični podatki.

Pravkar izšli uradni štatistični podatki določajo za minulo šolsko leto sledeče številke:

Občinskih ljudskih šol je bilo v okolici 14, od teh so štiri italijanske, deset je slovenskih. Italijanske občinske ljudske šole so porazdeljene samo v spodnji okolici (v predmestjih), slovenske tudi v zgornji. Od italijanskih šol so tri petrazrednice, ena štirirazrednica. Slovenske ljudske šole so izvzemši ene trirazrednice vse petrazrednice. Pouk se je delil v 105ih razredih, od katerih je bilo določenih ital. ljud. šolam 34 (l. 1911.—12. tudi toliko), slov. ljud. šolam pa 71 (l. 1911.—12. pa 69) Na vseh teh šolah je bilo tekom leta 1912. do 1913. vpisanih skupno 6040 učencev, t. j. 3059 dečkov in 2981 deklic. Od teh je obiskovalo slov. ljudske šole 4383 otrok, ital. ljudske šole pa 1657 otrok. Prišlo je tedaj povprečno 61 učencev na slovenski razred in 48 učencev na ital. razred. Slov. učitelju je tedaj povprečno naloženo razmeroma težavneje delo negoli ital. tovarišu.

Na ital. ljudski šoli v Barkovljah je bil l. 1911.—12. ustanovljen dveletni dekliški izobraževalni tečaj« z 18imi učenkami kakor nekak embrijo meščanske šole. Temu tečaju so lani (12.—13.) zatvorili prvi razred in je životaril le drugi s 13imi učenkami.

Vprašanje meščanske šole v tržaški okolici pa se živo usiljuje. L. 1912.—13. je obiskovalo naše **nadaljevalne tečaje** (nedeljsko šolo) skupno 692 učencev (53 italijanske in 639 slovenske narodnosti.) Ti »nadaljevalni« tečaji obstojajo na podlagi olajšave v šol. obisku po dovršenem šestem šol. letu in ponujajo z veronaukom vred tedenkso pet ur pouka. Socialne razmere naše spodnje okolice pa naravnost silijo k odpravi teh tečajev in njihovi reorganizaciji v meščansko šolo industrialnega tipa. Če pride kdaj do sestava dež. šol. zakona v Trstu, bo morala biti prva skrb naših občinskih zastopnikov, da se **strogo uvede osemletna šolska obveznost.** Seveda bo izvedba take določbe v sedanjih razmerah v okolici naletela na marsikateri odpor. A to ne sme odvračati naših poslancev od tega energičnega koraka, ki bi bil zdrava operacija na telesu našega okoliškega ljudstva. Seveda, kdor utemeljuje svojo moč le na demagoštvu, se tega dela ne bo lotil. Zato pa pouk med ljudstvo, pouk o vrednosti in važnosti meščanskošolske naobrazbe! Ali nikar ne prepuščajte tega dela zopet le učiteljstvu! Preprost človek ima takoj pripravljen ugovor: »Učitelj govori v svojo korist!« Odprite našim ljudem oči. Tu je dela dovolj, in če to delo tekom let uspe, bo odtehtalo vse »volilne zmage« problematične notranje vrednosti.

Dalje zvemo iz štatistike, da je na okoliških šolah poučevalo 108 učnih oseb (vštevši 14 voditeljev) poleg 18 suplentov (7 s celoletno suplenturo) in 16 veroučiteljev. Od teh je bilo 42 definitivnih učiteljev in 42 definitivnih učiteljic, 12 podučiteljev in dvanajst podučiteljic. Trije so bili usposobljeni za meščanske šole (za slov. meščanske šole nobeden), 108 za ljudske šole, štirje so imeli le zrelostni izpit. Poleg teh je na raznih šolah prakticiralo več »praktikantov«. Naraščaja ima tržaško učiteljstvo tedaj dovolj. Osobito se posveča vedno več domačinov učiteljskemu stanu. Tovariš iz sosednjih dežel, ki bi želel vstopiti v tržaško občin. službo, razmeroma sicer dobro honorirano, mora ipak se previdneti z gmotnimi pripomočki za prva leta in s — potrpežljivostjo.

Razdelba učencev na **posamezne šole** kaže sledeča števila: